

Jalutuskäik töö ja puhkuse majas

Sigrid Viiru loodud keskkond on pisut rohkem või pisut vähem kui näitus, mis assotsieerub tarbijaühiskonnale tüüpiliste transiitsoonidega.

Vaatamisi: 60

HANNO SOANS

24.05.2019

Sigrid Viiru näitus „Võltspuhkaja“ EKKMis kuni 16. VI, kuraator Maarin Mürk.

Veidi üle aastakümne tagasi näitusetgevusega alustanud Sigrid Viir on fototausta ja analüütilise visuaalse lähenemisviisiga kunstnik, kes ei piira end ühegi meediumiga ja kes sekkub kõhklusteta sümboolsesse korda enda ümber, otsides mikropragusid ja tekitades nihkeid, millest ekstraheerib ootamatuid tähenduste konstellatsioone.

Viirule iseloomulikud ruumilahendused ja pildikäitluslaad võivad olla äärmuseni napid, nagu näiteks Artishoki biennaalile valminud teoses „Ooteruumi improvisatsioon“ (2016) pilve kujundiga valguskastil, mis vaaterežiimis tekitas vakatuse. Teisalt – heaks näiteks on varajane seeria „Rutiinipurustaja, Tuusik, Lauakaru ja teised“ (2009–2011) – koosnevad tema teosed tahtlikult paroodiani üle konstrueeritud kollaažiklastritest, mis aitavad meil vaadelda keskkonda ja esemeid väljaspool harjumuspäraseid assotsiatsiooniahelaid. Anneli Porri on kunstnikku tutvustavas ülevaates Kaasaegse Kunsti Eesti Keskuse võrgulehel märkinud, et kunstnik on jäänud truuks oma algselt sõnastatud autoripositsioonile: „Inspiratsiooni ammutan argistest, esmapilgul vähetähtsana näivatest situatsioonidest, käitumisharjumustest ning toimivatest mudelitest, mille kohta miks-küsimuse esitamine ei tule üldse mõttessegi. Sotsiaalsed kokkulepped, moraalinormid ja reeglid on meie igapäevasteks tööriistadeks, mida ühiskonnas toimimiseks tarbime, kuid mille kasutamine jääb tihtilugu märkamatuks, sest oleme need liialt omaks

võtnud.“ See kreedo tundub toimivat ka isikunäituse „Võltspuhkus“ puhul.

Kas töö- või puhkuseerežiim? Nagu teatavad kunstnik Sigrid Viir ja kuraator Maarin Mürk ühises pressitekstis, on näituse idee alguse saanud Roland Barthes'i esseest „Kirjanik puhkusel“ (1954), kus Barthes „käsitleb kirjanikke kodanluse silmis justkui võltstöötajaina – ja seega saavad nad olla üksnes võltspuhkajad“. Sama paradoksi tajub kunstnik küllap ka kaasaegse kunsti valdkonnas ja asub seda analüüsima isikliku loovtöökogemuse kaudu, rõhutades töö omnipresentsust, võimetust lasta lahti oma tööst, sarnaselt Barthes'i kirjanikuga, kes ei saa isegi puhkusel loobuda kirjutamisest. Üldisemalt tuleks aga võltspuhkuse mõistet siin võtta töö ja puhkuse range eristuse tähenduse kadumise kontekstis.

Mis kunstnikku ilmselt eriliselt huvitab, on vaataja-näituseküllastaja eneserefleksioonid intellektuaalse töö ja puhkuse vahemaastikul. Sellesse, tavaliselt valge kuubi pseudopühalikus vaikuses kulgevasse protsessi lõikub Viir seekord otsustavalt ja mõningast ebamugavust tekitavalt – seda vaataja preprogrammeerimisega audiogiidi abil, luues näitusele Laur Kaunissaare kirjutatud saatetekstidega mitte ainult kaks paralleelset, vaid selgelt vastanduvat fooni. Sellega pakutakse justkui kaht näitust sõltuvalt sellest, kas vaataja otsustab sisenedes valida töö- või puhkuseerežiimi, mille tekst teda siis läbi näituse saadab, dikteerides suures osas küllastuskogemust. „Kas kusagil ootab teid ka „puhas“ puhkus?“, küsitakse näituse saatetekstis, kuigi kunstnik teab ilmselt suurepäraselt, et tänapäeva ühiskonnas piisab juba sellest probleemipüstitusest ümberlülitumiseks puhkusele refleksioonirežiimi nii näitusel näidatud tööde suhtes kui ka üldiselt töö ja puhkuse mõiste suhtes.



Sigrid Viir. Nime mõtlen siis välja, kui olen piisavalt puhanud. Installatsioon, 8 x 9 m, heli, tekst Maarja Kangro raamatust „Lõpmatus rannas“, 2019.

Paul Kuimet

Võõristusest, mille dikteerib see algne valik ning süvendab saatetekstide argine, ent sugestiivne toon, saab näituseterviku keskne paradoks. Keskkond tervikuna on pidevalt pisut rohkem või pisut vähem kui näitus, mis assotsieerub tarbijaühiskonnale tüüpiliste transiitsoonidega, näiteks kaubanduskeskused ja lennujaamad, mille võltstuttavliku, meis kõigis lähedust otsiva ja pidevat gratifikatsiooni simuleeriva helifooniga audiogiidilt kostnud tekst mõnevõrra sarnaneb.

Õigupoolest alustab Sigrid Viir töömahuka žestiga veel enne vaataja sisenemist näitusekeskkonda: tegu on EKKMi maja järjekordse transformatsiooniga. Viir on maja fassaadi kujundanud pastelsetes toonides siiruviiruliseks puhkuseparadiisiks, mille katusel olevat, Kirill Tulini möödunudaastaselt näituselt pärit tulikirja „IDA“ täiendavad nüüd kontrasteerivas fondis roosad tähed „hol“ ja „y“, mis moodustavad kokku ingliskeelse sõna *holiday* – puhkus. Kui Tulini kontseptuaalne laen „IDA“ osutas Berliini Volksbühne teatri kunagist neonkirja tsiteerides meie kohalikule sisemisele peavoolust eristumise potentsiaalile, idale meie sees, siis Viir on selle omakorda kaaperdanud globalistliku turismiaparaatuse edvistava esteetika kasuks. Teostena jaotavad need kaks žesti – maalritööna avaldunud installatsioon „Esmaspäevast reedeni“ ja tekstiteos „Püha puhkus“ – EKKMi maja omakorda tõiseks ja puhketsooniks. Selline on siis näituse raamistik, pidulik pakend.

Puhkus kui fantaasiakonstruktsioon. Sisenedes näitusele töötrajektoori pidi satume esmalt silmitsi viieteistkümnest fotost koosneva lavastusliku seeriaga „Kontor, kallid kodu“ saadetuna audiogiidi edastatud teadmistega selle töö valmimisprotsessist. Viir on siiasamasse EKKMi majja üles seadnud vineerist steriilse lavakuubi, kus ta etendab paradoksaalseid kehamänge, mis viitavad ühtaegu kohal- ja äraoleku vastandlikule dünaamikale. Seinaaugust sirutuv käsi, mis sikutab miniatuursel hobuveokil ratastel lillepotti, tombuna tekki kägardunud keha, millest paistavad vaid jalad, esiplaanil raamatule sätitud õun,

tagaplaanil askeldavatest jäsemetest moodustuv irdne koreograafia. Kusagil õhus hõljuv kilekott tekitab pinget stafaaži staatika ja kehafragmentide ebaloomulike pooside vahel, üksikud osutuslikud kirjafragmentid pildistatuna esemetel või tikituna foto pinnale – „office is not a place, it's a feeling“ ...

Kujutatud keskkonna on Viir installeerinud näituse ettevalmistusprotsessis EKKMi ruumidesse ja selle ammeldudes omakorda näituse osisteks ümber ehitanud. Nii on näiteks valminud barjääri taga puhkusetsoonis asetsevad ratastel lamamistoolid, kuhu puhkerežiimis sisenejat peesitama kutsutakse. Tekib vaatajate ja puhkajate vastasseisu võimalus, ebamugav, ent intrigeeriv ühisruum, kus saab vaadata vaatajaid. Kahjuks jääb see mulle ainult teoreetiliseks, läbimängimata võimaluseks – olen näitusesaalis üksi.

Teine näitusekorrus, kuhu jõutakse kas läbi sisyphoslikule tööle viitava saateteksti või siis hõllanduslik-õõnsate puhkuselubaduste saatel, tähistab vaataja tõotatud maale kohalejõudmist, mida mõistagi aitavad kinnitada suveniirid, kas siis kaasa ostetud esemed või kogutud pildimaterjal. Kui suveniirtaldrikutest diagramm seinal mõjub eelkõige teoreetiliste mõttemängude kaardistusena, jääb diagrammiks, saamata õieti teoseks, siis näituse järgmine töö „Sihtkoht superlatiiv“ näikse totaalse installatsiooni vahenditega vaatajat endasse haarates käsitlevat puhkusefetiši, autentse kogemuse aseaine teemat. Näituseruumi horisontaalselt läbiva pildijadana kujutatud korintose sammast saab mõttekaks kogemuseks kokku lugeda üksnes sunnitud puhkusekarusselli pidevalt hoos hoides – helifoon juhatab vaataja tänapäevase pildiuputuse algpõhjuste juurte juurde viitega Kodaki kaasaskantava kaamera leiutamisele.

Kolmas näitusekorrus märgib olulist muutust tajurežiimis, avaldudes justkui pühitsetud sfäärina, milles pealesunnitud töö- ja puhkuseerežiimi vastandused näikse sulanduvat utoopilisse ideaalmailma. Kogu ruumi täidab justkui igaveses puhkerežiimis viibiv tühi bassein, installatsioon „Nime mõtlen siis välja, kui olen piisavalt puhanud“, mille keskkond

toimib täiesti teistel alustel kui kogu ülejäänud näitusetervik – teatavat laadi vabanemisena, justkui aeg oleks ootamatult pausile pandud. Erinevalt senistest, valdavalt suunistena mõjuvatest audiogiidi tekstidest, mille tarbimine on olnud privaatne, isiklikult vaatajale suunatud, mõjub siin ruumis kajav saatetekst, Maarja Kangro jutustus „Lõpmatus rannas“, pigem nagu kuhugi reaalistest valikutest kaugemale, unistuste ja fiktsioonide, kättesaamatuse valda suunatuna. Selle lõppakordiga näikse Viir kinnitavat, et tõeline puhkus on eelkõige fantaasiakonstruktsioon, midagi, mis hoiab käigus kogu ülejäänud maja, kogu iha masinavärki.